

Bibliyoterapinin Özel Yetenekli Çocuğa Sahip Ebeveynlerinin Çocukları Hakkındaki Farkındalıklarına ve Duygu Düzenleme Düzeylerine Etkisi

The Impact of Bibliotherapy on the Awareness of Parents of Gifted Children and Their Levels of Emotion Regulation

Marilena Z. Leana - Taşçılar¹

¹Sorumlu Yazar, Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, marilena.tascilar@medeniyet.edu.tr,
(<https://orcid.org/0000-0002-1271-0371>)

Geliş Tarihi: 28.12.2023

Kabul Tarihi: 14.02.2024

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, bibliyoterapi uygulamalarının özel yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin çocuklarının özellikleri ve sosyal - duygusal ihtiyaçları hakkındaki farkındalık düzeylerine ve duygu düzenlemeleri üzerine etkisini araştırmaktır. Araştırmada deney öncesi deneysel desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken, yakınlık ve erişim kolaylığı sağlaması açısından amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay örnekleme yöntemi benimsenmiştir. Bu doğrultuda özel yetenekli çocuğu olan ve kitap okumayı seven 12 gönüllü ebeveyn ulaşılmıştır. Katılımcıların tamamı kadındır. Çalışma grubuna sürekli devam eden 9 kişi 7 hafta süresince, her biri 2 saat süren bibliyoterapi oturumlarına katılmıştır. Çalışmanın başında gruba özel yetenekli çocuklar hakkındaki farkındalıklarını değerlendirmek üzere 'Üstün Zekalı Çocuğu olan Ebeveynlerin Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ-ÜZÇE)' ve duygu düzenlemelerini değerlendirmek üzere 'Ebeveyn Duygu Regülasyonu Ölçeği' uygulanmıştır. Oturumlar tamamlandıktan sonra son test olarak yine her iki ölçek de çalışma grubuna uygulanmış ve bibliyoterapi oturumlarının etkileri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre her iki ölçek açısından öntest ve sontest puanları karşılaştırıldığında sontest puanları lehine anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bibliyoterapinin özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocukları hakkındaki farkındalıklarına ve duygu düzenleme düzeylerine anlamlı şekilde etki ettiği bulgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli çocukların ebeveynleri, bibliyoterapi, duygu düzenleme, ebeveyn farkındalığı.

ABSTRACT

This study aims to investigate the effect of bibliotherapy practices on the awareness levels of parents of gifted children about their children's characteristics, social-emotional needs, and emotion regulation. The study utilized an experimental design before the experiment. While determining the study group of the research, the convenience sampling method was adopted in terms of proximity and ease of access. Accordingly, 12 volunteer parents who have gifted children and who like to read books were reached. All of the participants were women. Nine of them participated in 7-week bibliotherapy sessions, each lasting 2 hours. At the beginning of the study, the group was administered the Parental Awareness Scale (Parents with a Gifted Child - EFÖ-ÜZÇE) to assess their awareness of gifted children and the 'Parental Emotion Regulation Scale' to assess their emotion regulation. After the sessions were completed, both scales were applied to the study group as a post-test and the effects of bibliotherapy sessions were examined. According to the findings, a significant difference favoring post-test scores was observed for both measures. It has been determined that bibliotherapy significantly affects the awareness of parents of gifted children regarding their children's characteristics and levels of emotion regulation.

Keywords: Parents of gifted children, bibliotherapy, emotional regulation, parents' awareness.

GİRİŞ

Özel yetenekli çocuklara sahip anne babalar, çocuklarının farklılıkları fark edildiği ve tanı aldıkları andan itibaren bu konuda kendilerini geliştirme ve bilgi edinme arayışı içerisine girmektedir. Zamanla bu arayışın derinliği ve konuları değişmektedir. Çocuğun yaşı, cinsiyeti aldığı eğitim, yaşadığı sorunlar bu durumu etkileyen faktörler arasında yer alabilir. Keirouz (1990), ailelerle yapılan araştırmaları incelediği çalışmasında özel yetenekli çocuklara sahip ailelerin desteğe ihtiyaç duydukları altı temel alandan bahsetmektedir. Bunlar; aile fertlerinin rolleri ve uyum sağlama becerileri, kardeş ilişkileri, ebeveynlerin kendilik algıları, sosyal çevre ve kültür ile ilgili konular, eğitimle ilgili konular ve çocuğun gelişimi konularıdır. Bu konular temele alınarak ebeveynlerin özel yetenekli çocukları hakkındaki farkındalıklarını arttırmak için yapılmış çeşitli araştırmalar görmek mümkündür. Örneğin, Weber ve Stanley (2012) ebeveynlerin çocukları hakkındaki farkındalıklarını arttırmak için atölye çalışmaları tasarlamış ve etkilerini sınamıştır.

Yapılan araştırmalar özel yetenekli çocukların yaşitlarına göre daha fazla zorluk yaşamadıkları üzerine fikir birliğine varmış olsa da (Neihart vd., 2002; Morawska & Sanders, 2009) pek çok araştırma, özel yetenekli çocukların davranışsal ve duygusal olarak sorun yaşayabilme olasılıkları bakımından yaşitlarına göre daha çok risk faktörüne sahip olduğunu göstermektedir (Pfeiffer & Stocking, 2000; Webb, 1993). Bu risk faktörleri arasında asenkronize (eşzamanlı olmayan) gelişim, yetişkinlerin sergilediği aşırı yüksek beklentiler, ebeveynlerin çocuklarının eğitim süreçlerine aşırı dahil olması, çocuğun özelliklerine uygun eğitimi alamıyor olması ve yaşitlarıyla yaşadıkları sorunlar yer almaktadır (Morawska & Sanders, 2009). Konular çeşitlilik göstermekle birlikte sadece eğitimcilerin bu konularda bilgi sahibi olmalarının yeterli olmadığı, ebeveynlerin de desteğe ihtiyaç duydukları aşıkardır. Bunun önemini Dettmann ve Colangelo (1980) şu şekilde ifade eder: 'ebeveynlerin, üstün zekalı çocuklarının eğitim süreçlerine dahil olmaları anlamlı derecede olumlu bir destektir.' Bu doğrultuda Dettmann ve Colangelo (1980) çalışmalarında özellikle okul rehberlerinin ve psikolojik danışmanların ebeveynleri, çocuklarının eğitimiyle ilgili süreçlere dahil etmeleri konusunda cesaretlendirmektedir.

Aile rehberliğine önem veren Forna ve Frame (2001), üstün zekalı çocukların ebeveynlerinin özellikle aşırı duyarlık alanları, duygusal hassasiyet, yoğunluk, mükemmeliyetçilik, beklenmedik başarısızlık ve asenkronize gelişim gibi özel yetenekli çocukların özelliklerine odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca ailenin işlevselliği ve yapısı, ailede hakim konular (boşanma, hastalıklar, duygusal sorunlar) gibi konuların da ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda başka yaklaşımların yanı sıra Forna ve Frame (2001) erken müdahale/önleyici rehberliği önermektedir. Erken müdahale/önleyici rehberlik, yaşanması olası bir problem ile karşılaşmadan önce problemi yaşama potansiyeli olan grubun süreç ile ilgili farkındalık sahibi olmasını hedeflemektedir. Burada temel amaç duygusal iyi oluşu beslemek ve herhangi bir kriz oluşmadan krizi önleyebilmek adına önlem almaktır (Silverman, 1993). Özel yetenekli çocuğa sahip ailelerin hem kendilerinin hem de çocuklarının diğer ailelere göre ve yaşitlarına göre farklılıkları olduklarını anlamaları gerekmektedir. Önleyici rehberlik bunu mümkün kılmak için kullanılabilir yöntemlerden bir tanesidir.

Silverman'a (1993) göre özel yetenekli çocuklar, öğretmenleri ve ebeveynleri için etkili önleyici rehberlik araçlarından bir tanesi de bibliyoterapidir. Bibliyoterapi, kişisel problemlerin anlaşılabilmesi ve çözülebilmesi için kitapların araç olarak kullanılmasıdır (Frasier & McCannon, 1981). Bibliyoterapi sürecinde bireylerin kitabı okurken geçmesi beklenen dört farklı evre olarak bilinen özdeşim kurma (bireyin kitaptaki kahramanla kendinde ortak yönler bulması ve kitaptaki olayları kendi yaşantılarına benzetmesidir); katarsis (bireyin kahramanın yaşadığı bir zorluk ya da karşılaştığı problemle ilgili süreci baştan sonra gözlemler, olayın nasıl sonuçlandığına dikkat eder ve duygularını paylaşır); içgörü (birey, karakterin deneyimini kendi deneyimiyle bağdaştırır, bağdaşım kitabı okurken ya da okuduktan sonra olabilir, bu sayede tutum ve davranışlarda

değişimler gözlenebilir); ve genelleştirme (birey kendini başkasının yerine koyar ve var olan durum ya da problemin sadece kendisinin yaşamadığını, başkalarının da yaşayabileceğini idrak eder) evreleri bulunmaktadır (Halsted, 2002).

Kerr'e göre (1991), özel yetenekli çocukların, ebeveynlerin ya da öğretmenlerinin bibliyoterapi amaçlı okuyabilecekleri kitaplar bazı ölçütleri karşılamalıdır. Bunlar;

- İyi bir edebi metin olmalıdır. İyi yazılmış, kolay okunur ve çeşitli yarışmalarda ödüller kazanmış olmaları bir gösterge olarak görülebilir.
- Kitapların üstün zeka/özel yetenek konusunda yazılmış olmaları önemlidir ama ana tema olması şart değildir. Önemli olan ele alınacak konuyu barındırmasıdır, örneğin asenkronize gelişim gibi.
- Son ve belki de bibliyoterapi için en önemli ölçüt okuyucuların karakterler, konu ve kitaptaki ikilemlerle kendilerini özdeşleştirebilmeleridir. Yani benzer durumlar yaşıyor olmak, aynı süreçlerden geçiyor olmak ya da geçme olasılığına sahip olması, konuların gerçekçi olması gibi.

1.1. Özel Yetenekli Çocukların Ebeveynlerinin Bilgi Sahibi Olması Gereken Öncelikli Konular

Ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarına önleyici rehberlik anlamında destek olabilmeleri hedeflendiğinde üzerinde durulması gereken bazı önemli konular bulunmaktadır. Bu bölümde bu konular kısaca ele alınmıştır.

1.1.1. Asenkronize Gelişim

Özel yetenekli çocuklarda sıklıkla karşılaştığımız bir özellik olan asenkronize gelişim, çocuğun belirli alanlarda yaşlarının çok ilerisinde gelişim sergilerken özellikle motor beceriler alanlarında yaşlarına paralel gelişim sergilemesi anlamına gelmektedir. Bilişsel açıdan hızlı gelişen çocuklar yetişkinleri bu özellikleri ile şaşırtır ve olgunlaşmış bir birey izlenimi yaratır. Ancak gerçekte yürüme, yazı yazma, bisiklete binme gibi bazı becerileri yaşlarına paralel gelişmektedir. Beceri alanları arasındaki bu uçurumlar çocuklarda kaygıya neden olabilmekte ve öfke nöbetlerine sebebiyet verebilmektedir (Saranlı, 2017).

Özel yetenekli çocukların bu gelişim özellikleri, yaşlarından daha farklı olduklarını anlamalarına da neden olmaktadır (Leana-Taşçılar, 2018) . Bu durumu sorgulayan çocuklar kendilerini yalnız hissetmektedir, bazen de bu durum dışlanmalarına neden olmaktadır. Özel yetenekli çocuklar bu konularda farkındalığa sahip olmadıklarında ve desteklenmediklerinde psikolojik sorunlar yaşama riskine sahiptir. Bu bağlamda asenkronize gelişim sergileyen özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin, çocuklarına destek olabilmeleri ve onları daha iyi anlayabilmeleri için bu konudaki farkındalıklarının artması gerekmektedir.

1.1.2. Aşırı Duyarlık Alanları

Dabrowski'nin (1967) Aşırı Duyarlık Teorisi'ne göre, özel yetenekli çocuklar psikomotor, duyuşsal, hayal gücü, zihinsel ve duygusal konularda yaşlarına göre aşırı duyarlıdırlar. Psikomotor aşırı duyarlık, sıradışı yüksek enerjiye sahip olmak ve bundan ötürü sürekli hareket etme isteğinin olması, çok konuşma, az uyuma gibi özelliklerle karşımıza çıkmaktadır. Duyusal aşırı duyarlık ise, duyu organlarının yaşlarına göre daha hassas olmasından kaynaklanmaktadır. Farklı tatlara, sese, ışığa karşı duyarlı olma, fiziksel temastan rahatsızlık duyma gibi özellikleri bulunmaktadır. Aşırı duyarlı hayal gücüne sahip olmaları, hayali arkadaşlara, canlı ve bazen korkutucu hayallere neden olabilmektedir. Özellikle küçük yaşlarda gerçek ile hayali ayırt edememe gibi durumlar ve bundan kaynaklanan çizgi film kahramanlarından korkma gibi durumlar da görülmektedir. Zihinsel aşırı duyarlık, merak duygularının ana kaynağıdır denebilir. Bitmek bilmeyen soruları, muhakeme becerileri, bilgiyi derinlemesine öğrenme arzuları bundan kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Duyusal aşırı hassasiyet ise endişe, korku duyguları

yoğun yaşamak anlamına gelebilmektedir. Bahsedilen aşırı duyarlık alanları özel yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimlerini olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Bu süreçleri yönetebilmek için ebeveynlerinin bu konulardan haberdar olmaları büyük önem taşımaktadır.

1.1.3. Duygusal Duyarlık

Özel yetenekli çocukların duygusal duyarlılıkları olaylara karşı daha hassas olmalarına ve algılarının daha açık olmalarına yol açmaktadır. Algılarının bu denli açık olması hem farklı olduklarını anlamalarına hem de bu durumla bazen baş etmekte zorlanmalarına neden olabilmektedir (Lovecky, 1993). Duygusal olarak duyarlı olmaları aynı zamanda benlik algılarını da etkilemektedir. Buna ek olarak aşırı derecede kaygı geliştirmelerine neden olabilmektedir. Başarısızlıkla baş edememe, yalnızlığı yönetememe, sürekli zekalarına atıfta bulunuluyor olması, bir zaman sonra zeki olarak değerlendirilmemekten korkmaları gibi durumlar kaygıya sebep olan bir etmenlerdir (Fornia & Frame, 2001).

Aşırı duyarlık alanlarının beraberinde getirdiği yoğunluk özel yetenekli çocukların her şeyi daha yoğun yaşamalarına neden olmaktadır. Bu durum onları daha kırılgan, daha hassas yapmaktadır. Bazı çocuklar bu yoğun duygular ya da düşüncelerle baş edememekte ve daha içe dönük bireyler olmayı tercih edebilmektedir. Sosyal duygusal gelişimlerini olumsuz etkileyen bu durum yalnız kalmalarına, destek almaya kapalı olmalarına neden olabilir. Bu durumun bir diğer sonucu da yoğun endişe, depresyon gibi psikolojik sorunlar olabilmektedir.

Duygu düzenleme, duyguları izleyen, değerlendiren ve ayarlayan içsel ve dışsal süreçler olarak tanımlanmaktadır (Thompson, 1994). Hızla değişen dışsal koşullara uyum sağlamak adına önemli beceriler bütünüdür. Üstün zekalı çocukların yaşadıkları yoğun duyguları yönetebilmeleri açısından da önemlidir. Ebeveynlerin bu duygu yönetimi sürecine verdikleri katkı büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin hem kendilerinin hem de çocuklarının özellikle olumsuz duygularını nasıl ele aldıklarını değerlendirmek ve bu sürece bibliyoterapi uygulamaları sırasında destek olmak yararlı olacaktır.

1.1.3. Mükemmeliyetçilik ve Beklenmedik Başarısızlık

Duyguların ve düşüncelerin yoğun olması mükemmeliyetçiliğe neden olabilmektedir (Fornia & Frame, 2001). Olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik olarak ayırabileceğimiz bu kavramın olumsuz boyutu psikolojik sorunlara yol açabilmektedir (Orange, 1997). Aslında yapabilecek potansiyele sahip olmasına karşın yapabileceğine inanmamak, mükemmel yapmak istediği için hiç başlamamak ya da erteleme davranışı göstermek en sık karşılaşılan durumlardan biridir. Bu şekilde mükemmeliyetçi özel yetenekli öğrenciler kendilerine olan güvenlerini yitirmekte ve olumsuz bir benlik algısı geliştirmektedir (Leana-Taşcılar & Kanlı, 2014).

Mükemmeliyetçilik olgusuyla paralel olarak, özel yetenekli çocuklar zamanla motivasyon kayıpları da yaşamakta ve bu süreç okul ve akademik başarı söz konusu olduğunda düşüşler görülmektedir. Beklenmedik başarısızlık olarak nitelendirilen bu durum özel yetenekli öğrencilerin potansiyelleri ile gerçek başarıları arasındaki tutarsızlığa işaret etmektedir. Beklenmedik başarısızlık sergileyen özel yetenekli çocuklar okula karşı ilgisini kaybeder, benlik algısı zayıflar, öğrenme süreçlerini nasıl yönetmesi gerektiğini bilmez ve eğer bir ders çalışma disiplinine sahip değilse okula devamsızlığı artar ve akademik başarı ciddi oranda düşer. Bu durum okulu bırakma noktasına kadar gelebilmektedir. Bu nedenle de ailelerin mutlaka haberdar olması gereken önemli konulardan bir tanesidir.

1.1.4. İki Kere Farklılık

İki kere farklı olma durumu üstün zekalı çocukların bir yandan üstün zeka tanısı almaları öte yandan ise ikinci bir tanı almaları ya da herhangi bir alanda (öğrenme, fiziksel engel gibi) zorlanmalarını ifade etmektedir. İki kere farklı olan üstün zekalı öğrencilerin bazılarında görme, işitme gibi fiziksel bir engel durumu söz konusuysa; bazılarında ise öğrenme güçlüğü, dikkat

eksikliği hiperaktivite bozukluğu, otizm spektrum bozukluğu gibi bir durum söz konusu olabilmektedir.

İki kere farklılık ebeveynler tarafından anlaşılması ve kabul edilmesi zor bir durumdur. Çünkü üstün zekalı bir bireyin farklı alanlarda zorluk yaşıyor olması ilk başta anlamsız gelmektedir. Ancak bu çocuklar üstün zekalı oldukları için belirli konularda yaşıtlarının ilerisinde performans sergilerken öğrenme, dikkat, sosyal ilişkiler bakımından yaşıtlarının gerisinde performans sergileyebilmektedir.

1.2. Ebeveynlerin Duygu Düzenlemesi

Ebeveynler ve çocukları arasındaki etkileşimin önemli bir kısmının yoğun duyguların uyarılmasıyla ilgili olduğu göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynin kendi duygularını düzenleyebilmesi önemli bir bileşen olarak karşımıza çıkmaktadır (Barros vd., 2015). Duygu düzenlemesi pek çok alt kavramı barındıran ve tanımlanması zor bir kavramdır. Thompson'a (1994) göre, duyguları düzenlemek, duygusal tepkileri izlemek, değerlendirmek ve değiştirmekten sorumlu olan içsel ve dışsal süreçleri içerir ve kişinin amacını gerçekleştirmek için ihtiyacı olan duygu düzenleme sürecini temsil eder.

Thompson'un tanımında görüldüğü üzere duygusal farkındalık önemlidir. Duygusal farkındalık, bir yandan kişinin kendi duygusal deneyimlerine ne kadar dikkat ettiği, öte yandan duygusal olarak ne kadar net olduğu yani kendi duygusal deneyimlerini ne kadar anladığıdır (Boden & Thompson, 2015). Dolayısıyla duyguların düzenlenebilmesi için duygulara dikkat edilmeli ve duygular anlaşılmalıdır. Tanıma göre dikkat edilmesi gereken bir diğer konu da duyguları bastırmak ya da deneyimlemekle ilgilidir. Bazı duygular bazı durumlarda bastırılabilir bazı durumlarda da kabul edilebilir. Duygu düzenlemesi biraz da bunu yapabilmekle ilgilidir. Son olarak duygu düzenlemesi kişinin hedeflerini gerçekleştirmek için duygu düzenlemesinin önemli bir bileşenidir.

Ebeveynlerin genel anlamda çocuğun olumsuz duygularına dikkat etmesi ve onları anlamaya çalışması (çocuğun duygularına yönelme), negatif duyguları kabul etme (duyguları kabul etme), çocuğun negatif duygularını bir derecede kabul etmek ve kaçınmamak (çocuğun duygularından kaçınma) ve ebeveynlikle ilgili hedefleri gerçekleştirmek için kendi negatif duygularını düzenleme kapasitesine (duygusal kontrol) sahip olması beklenir (Ahçı vd., 2020). Eisenberg ve arkadaşları (1998) ebeveynlerin çocukların duygularının sosyalleşmesine katkıda bulunduğu üç temel yol önermektedir. Bunlar; duygu üzerine tartışma, ebeveynlerin çocukların duygularına tepkileri ve aile içi duyguların ifade edilmesidir. Ebeveynlerin düşük duygu düzenlemesi, çocukların duygularının uygun şekilde ifade edebilmesini ve dolayısıyla sağlıklı bir şekilde sosyalleşmesini engellemektedir (Pereira vd., 2017). Bu nedenle, ebeveynlerin duygu düzenlemesi, ele alınması gereken önemli bir konudur. Söz konusu özel yetenekli çocuklar olduğunda duygusal süreçleri çok daha yoğun yaşayabilmektedirler. Bu nedenle ebeveynlerin kendi duygu regülasyonlarında iyi olmaları çocuklarına bu konuda daha iyi rehberlik edebileceklerinin de bir göstergesidir.

1.3. İlgili Çalışmalar

Ailelere yönelik yapılan atölye çalışmalarını inceleyen Weber ve Stanley'e (2012) göre, ebeveynlere yönelik programların ebeveynlerin çocuklarının zihinsel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları hakkındaki farkındalıklarını artırmayı hedeflemelidir. Bu bağlamda, kendileri de atölyeler geliştirerek bu hedefe ulaşmayı amaçlamışlardır. Atölyelerinde ele aldıkları konular arasında özel yetenekli çocukların özellikleri, mükemmeliyetçilik, çocukların okullardaki hakları, arkadaş ilişkilerini destekleme, cinsiyet faktörü, iki kere farklı olmak ve asenkronize gelişim yer almaktadır.

Afat'ın (2013) geliştirdiği 10 haftalık farkındalık programında üstün zeka, zeka kavramı, üstün zekalı çocukların karakteristik farklılıkları, gelişimsel özellikleri, üstün zekalı çocukla

iletişim, mükemmeliyetçilik özelliklerinin doğru yönlendirilmesi, motivasyon ve başarı, kendi kendini yönetme becerileri, sorumluluk, çatışma stres, okul aile işbirliğinin sağlanması gibi konularda farkındalık sağlanması hedeflenmiştir. Yapılan deneysel çalışmanın sonucunda deney grubunun lehine anlamlı bir sonuca ulaşıldığı ve programın ebeveynlerin bu konulardaki farkındalıklarını geliştirmek için uygun olduğu belirlenmiştir. Uzaktan eğitim yöntemiyle üstün zekalı çocukların ebeveynlerin farkındalıklarını arttırmayı hedefleyen bir diğer program da Leana - Taşcılar, Özyaprak ve Yılmaz'ın (2016) Türkiye genelindeki ebeveynlere ulaşmaya çalışarak uyguladığı farkındalık programıdır. 40 ebeveynin düzenli olarak katıldığı sanal eğitimler sonucunda programa katılan ebeveynlerin üstün zekalı çocuklarıyla ilgili farkındalıklarının anlamlı bir şekilde arttığı bulgulanmıştır.

Güncel araştırmaların çoğunda görüldüğü gibi (Afat, 2013; Leana – Taşcılar vd., 2016) özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin farkındalık eğitimleri daha çok akademik konularda ya da bu çocukların özellikleri hakkındadır. Duygusal süreçler, duygu yönetimi, duyguların farkına varılması, özel yeteneklilikten kaynaklanan sosyal duygusal durumlar çok fazla araştırmaların gündemine alınmamıştır. Daha da önemlisi çalışmaların çoğunda daha didaktik bir yöntemin tercih edildiği, minik seminerler şeklinde ana başlıkların ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda hem farkındalığı arttıracak, hem sosyal duygusal konulara daha fazla ağırlık verecek hem de duygu düzenlemesi ile ilgili farkındalık kazandıracak bir ebeveyn eğitim programının ya da yaşantı grubunun oluşturulmadığı görülmektedir. Mevcut araştırmanın bu konularda alanyazına katkıda bulunacağı umulmaktadır.

Bibliyoterapi, özel yetenekli öğrencilerle önleyici rehberlik kapsamında uygulanabilecek yöntemlerden bir tanesidir. Özellikle okumayı seven ve farklı edebi türlere ilgi duyan üstün zekalı çocuklar bibliyoterapi uygulamalarından keyif almaktadır (Leana – Taşcılar, 2017). Özel yetenekli çocukların zorlandıkları konularda onlara bibliyoterapi ile destek olmaktan ilk bahseden araştırmacılar Fresier ve McCannon'dur (1981). Başka uzmanlar bibliyoterapi yöntemini üstün zekalı çocukların stresle baş edebilmelerinde destek olması adına (Clemens & Mullis, 1981), sosyal duygusal sorunlarla baş edebilmeyi öğretmek için (Hebert, 1991); matematik fobilerini (Furner, 2017) ve sosyal anksiyetelerini yenmek adına (Setiowati & Wimbari, 2014), benlik algılarını yükseltmek (Leana – Taşcılar, 2017) ve mükemmeliyetçilik düzeylerini azaltmak (İlter, vd., 2018) adına uygulamışlardır.

Bununla birlikte özel yetenekli çocukların ebeveynlerine rehberlik ederken bibliyoterapi temelli uygulamalar oldukça sınırlıdır. Oysa özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin en az onlar kadar okumayı sevdiği ve kitaplardan öğrendikleri görülmektedir. Bu bağlamda mevcut araştırmanın amacı, özel yetenekli çocukların ebeveynlerine bibliyoterapi aracılığı ile rehberlik etmek ve çocuklarının yukarıda bahsedilen aşırı duyarlılık, asenkronize gelişim, duygu düzenlemesi, iki kere farklılık gibi sorun yaşama riskine sahip oldukları konularda farkındalıklarını arttırmaktır. Bu minvalde önleyici rehberlik kapsamında oturumlar uygulayarak, bibliyoterapi yönteminin ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarıyla ilgili farkındalıkları üzerine etkisini sınamaktadır. Araştırmanın hipotezleri şu şekildedir:

- Bibliyoterapi temelli farkındalık oturumlarının uygulandığı çalışma grubundaki özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin Üstün Zekalı Çocuğu Olan Ebeveynlerin Farkındalıkları Ölçeğindeki son test puanları ile ön test puanları arasında son test lehine anlamlı bir farklılık vardır.
- Bibliyoterapi temelli farkındalık oturumlarının uygulandığı çalışma grubundaki özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin Ebeveyn Duygu Regülasyon Ölçeğindeki son test puanları ile ön test puanları arasında son test lehine anlamlı bir farklılık vardır.

YÖNTEM

Bu araştırmada deney öncesi deneysel bir desen kullanılmıştır. Tek grup olduğu ve randomizasyon olmadığı için bu deney deseni tercih edilmiştir. BİLSEM’de kayıtlı olan çocuğu olan ebeveynlerle düzenli olarak çalışılması gerektiği için gönüllü olan ebeveynler katılmış dolayısıyla da randomizasyon yapılamamıştır. Ayrıca kontrol grubu oluşturabilecek aynı özelliklere sahip olan ikinci bir grup da aynı nedenden ötürü oluşturulamamıştır. Dolayısıyla, tek grup olduğu ve randomizasyon olmadığı için bu deney deseni tercih edilmiştir (Clough & Nutbrown, 2012). Deney öncesi desenin bazı sınırlıkları bulunmaktadır. Bunlar: sınırlı neden-sonuç ilişkisi, genelleme zorluğu ve olgunlaşma, seçim önyargıları gibi iç geçerlik tehditleridir (Clough & Nutbrown, 2012). Mevcut araştırmada bu sınırlıklar dikkate alınarak son oturumda katılımcılardan oturumlarla ilgili birkaç cümle yazmaları istenmiştir. Böylece neden sonuç ilişkisi daha iyi görülmüştür. Ayrıca ortaya çıkan sonuçlar genellemeden uzak durularak tartışılmıştır.

Araştırmanın başında gruba Üstün Zekalı Çocuğu olan Ebeveynlerin Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ-ÜZÇE) (Afat & Köksal - Konik, 2018) ve Ebeveyn Duygu Regülasyonu Ölçeği (Ahçı vd., 2020) uygulanmıştır. Çalışmada gruba 7 haftalık (her hafta 1 oturum 120 dakika olmak üzere) bibliyoterapi oturumları uygulanmıştır. Daha sonra ön test için verilen ölçekler son test olarak gruba tekrar verilmiştir. Çalışmanın bağımlı değişkeni ölçek puanları, bağımsız değişkeni ise uygulanan bibliyoterapi temelli oturumlardır. Çalışma için İstanbul Medeniyet Üniversitesi’nden E-38510686-000-2300078680 numaralı etik kurul onayı alınmıştır.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken, yakınlık ve erişim kolaylığı sağlaması açasından amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay örnekleme yöntemi benimsenmiştir (Yıldırım & şimşek, 2008). Bu doğrultuda özel yetenekli öğrencilerin eğitim gördüğu bir BİLSEM’de bibliyoterapi atölyesinin açılacağı duyurulmuş ve gönüllü olanların 7 haftalık oturumlara katılacakları bilgisi verilmiştir. Çalışmaya 12 ebeveyn ilgi göstermiş ancak bunlardan 9’u çalışmaya devam etmiştir. Katılımcıların tamamı kadındır, 6’sı çalışmaktadır 3’ü ise ev hanımıdır. Katılımcıların 8 tanesinin özel yetenekli çocuğu birinci kademeye devam ederken sadece 1 tanesinin çocuğu ikinci kademeye devam etmektedir.

2.2. Veri Toplama Araçları

2.2.1. Üstün Zekalı Çocuğu olan Ebeveynlerin Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ-ÜZÇE)

Afat ve Köksal – Konik (2018) tarafından özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin bu çocuklar hakkındaki farkındalıklarının belirlenmesi için geliştirilen ölçek 39 maddeden ve dört alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; stres çatışma, mükemmeliyetçilik, motivasyon başarı ve kendi kendini yönetme – sorumluluk alt boyutlarıdır. 5’li likert tipinde hazırlanan ölçek, 127 aileden veri toplanarak geliştirilmiştir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 39 en yüksek puan ise 195’tir. Düşük puan ebeveynlerin özel yetenekli çocukları ile ilgili farkındalıklarının az olduğunu göstermektedir. Cronbach’s alpha güvenirlilik katsayısı .83 olarak belirlenmiştir. Mevcut araştırmada bu değer .80 olarak belirlenmiştir.

2.2.2. Ebeveyn Duygu Regülasyonu Ölçeği

Ahçı ve diğerleri (2020) tarafından Türkçe’ye uyarlanan bu ölçeğin aslı Pereira ve diğerleri (2017) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçeğin amacı ebeveynlerin hem kendilerinin hem de çocuklarının olumsuz duygularını nasıl ele aldıklarını değerlendirmektir. Dil geçerlik çalışmaları yapıldıktan sonra 311 ebeveynye uygulanan ölçeğin faktör analizi 13 madde ve 3 alt boyuttan oluştuğunu ortaya koymaktadır. Bunlar; anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması (ABCDKa), anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi (ABCDY) ve anne – babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi (ABCDK) boyutlarıdır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 0 en yüksek puan ise 52’dir. Düşük puan ebeveynin düşük duygu düzenlemesine sahip olduğunu

göstermektedir. 5'li likert tipinde olan ölçeğin Cronbach's alpha güvenilirlik katsayısı .76 olarak belirlenmiştir. Mevcut araştırmada bu değer .73 olarak belirlenmiştir.

2.2.3. Bibliyoterapi Oturumları

Yukarıda da bahsedildiği gibi bibliyoterapi etkili bir rehberlik ve psikolojik danışmanlık stratejisidir (Baruth & Phillips, 1976). Okuyucular kitaplardaki kahramanlar ya da konularla özdeşim kurmakta ve kahramanların yaşadıkları durumlardan ya da bahsedilen konulardan çıkarsamalar yaparak kendileri ya da yaşadıkları durumlar ile ilgili farkındalık kazanmaktadır (Schrank, 1982). Bibliyoterapi için en az iki kişi gerekmektedir: okuyucu ve rehber. Kişiler arasında psikolojik danışmanlık ilişkisi kurulmaktadır. Psikolojik danışman, okunan materyali bilmeli, bibliyoterapi oturumlarına katılan danışan/danışanların psikolojik ve duygusal ihtiyaçlarının farkında olmalıdır. Önceden okunan kitap/metin etkileşimin odağıdır. Psikolojik danışman okunan materyal hakkında danışan/danışanların izlenimlerini ve duygularını ortaya koymaları konusunda kolaylaştırıcı görevi üstlenir. Bibliyoterapötik süreci danışanların okunan kitapla kendileri arasında bağ kurmalarını sağlayarak destekleyen psikolojik danışman, oturumlar tıkandığında bunu amaçlayan sorular sorarak kolaylaştırıcılık yapmaktadır. Bu etkileşim sırasında bibliyoterapinin süreçleri olarak daha önce bahsedilen özdeşim, katarsis, içgörü ve genelleme deneyimlenmektedir (Tsimpoukis, 1986).

Mevcut araştırmada da yukarıda tarif edildiği gibi katılımcıların kitapları önceden okumaları istenmiş ve psikolojik danışman bibliyoterapötik sürece rehberlik eden kişi olarak görev almıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden 9 anne ile 7 oturumluk seanslar düzenlenmiştir. Oturumlarda ele alınan kitaplar araştırmacı tarafından program başlamadan önce bir liste halinde katılımcılara verilmiş ve okuma sırası aşağıda verildiği üzere, psikolojik danışman tarafından belirlenmiştir. Bu oturumlarda ele alınan kitaplar aşağıdaki gibidir:

- Martı, Jonathan Livingstone (Bach, 2021): Hem çocuklara hem de yetişkinlere hitap eden bu kitap daha önce Fisher (2009) tarafından üstün zekalı çocukların okuyabileceği kitaplar listesinde yer almıştır. Bibliyoterapi oturumlarına katılan annelerle bu kitap üzerinden daha çok yalnızlık, kabul görme, farklı olmak gibi temalar tartışılmıştır. Ayrıca özel yetenekli çocukların özellikleri, mükemmeliyetçilik, asenkronize gelişim gibi konular da konuşulmuştur.
- Matilda (Dahl, 1998): Ebeveyn çocuk ilişkisi, aile ilişkileri, üstün zekalı olmak, farklı olmak, kabul görmek gibi temaların ortaya çıktığı bu kitap da Schroeder (1992) ve Brydges (1992) tarafından üstün zekalı çocukların konu edilen kitaplar listesinde yer almaktadır.
- Kirpinin Zarafeti (Barbery, 2014): Yalnızlık, kabul görme, arkadaşlık, derin duygular ve ilişkiler temalarının daha çok gündeme geldiği bu kitap üstün zekalı çocukların yakın ilişkilerini ve dostlukları üzerine tartışmayı ve farkındalık kazanmayı sağlamaktadır.
- Çarklar Arasında (Hesse, 2016): Ebeveyn baskıları, eğitim sistemi ve üstün başarı temaları tartışılmıştır. Bunlara ek olarak beklenmedik başarısızlık, çocukların başarısızlık karşısında hissettikleri duygular ve bu duyguların doğru bir şekilde regüle edilebilmesi üzerine konuşulmuştur.
- Yetenekli Çocuğun Dramı (Miller, 2006): Üstün zekalı çocukların karşılaşılabilecekleri duygusal sorunlar, sosyal duygusal özellikleri ve kendi çocuklarında gördükleri farklılıklar üzerine tartışılmıştır.
- Açık – Harika Çocuk (Agassi, 2015): Yetenek gelişimi, ebeveyn tutumları, baba oğul ilişkisi, beklentiler üzerine tartışmalar yapılmıştır. Ayrıca anne babaların çocuklarının duygularının farkında olması ve gerekli desteği vermeleri konularına da değinilmiştir.
- Bütün Çocuklar İyidir (Kaya, 2019): Çocuk yetiştirme tarzı, ebeveynlik stilleri, çocukların duygu regülasyonları ve bu konuda nasıl yardımcı olabileceği üzerine tartışmalar gerçekleştirilmiştir.

İlk oturumda bibliyoterapi seanslarında uyulması gereken kurallardan bahsedilmiş ve katılımcılardan bu kurallara uymaları rica edilmiştir. Ayrıca kitap listesi verilerek her hafta o haftanın kitabını önceden okuyarak gelmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Oturumların ilk dakikaları genel anlamda geçen haftanın nasıl geçtiği annelerin çocuklarıyla yaşadıkları herhangi bir durumu paylaşmaları istenerek başlamıştır. Daha sonra kitaplar üzerine katılımcıların getirdikleri temalar üzerinden tartışılmıştır. Araştırmacı gerektiğinde kitapla katılımcılar arasındaki köprünün kurulabilmesi ve tartışmanın başlayabilmesi için rehber ve kolaylaştırıcı görevi üstlenmiştir.

2.2.4. İşlem

- Yakınlık ve erişim kolaylığı olan bir BİLSEM’de özel yetenekli çocuklarını daha iyi anlayabilmeleri için bibliyoterapi temelli bir atölyenin açılacağına dair duyuru yapılmıştır.
- Oturumlara başlamadan önce daha önce adı geçen iki ölçek her iki gruba da ön test olarak verilmiştir.
- 7 haftalık bibliyoterapi oturumları uygulanmıştır.
- Program tamamlandıktan sonra daha önce adı geçen iki ölçek her iki gruba da son test olarak verilmiştir.
- Elde edilen veriler analiz edilmiş ve aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

2.2.5. Verilerin Analizi

Araştırma verileri SPSS paket programı kullanılarak ve küçük bir örnekleme çalışıldığı ve normal dağılım sergilemediğinden dolayı parametrik olmayan analizler yapılarak analiz edilmiştir. Araştırmada, istatistiklerin sınanmasında anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Çalışmada, bibliyoterapi temelli oturumlara katılan özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin, özel yetenekli çocuklara yönelik farkındalıklarının ve duygu regülasyon puanlarının çalışma öncesi ve sonrası farklılaşp farklılaşmadıkları incelenmiştir. Bunun için de Üstün Zekalı Çocuğu olan Ebeveynlerin Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ-ÜZÇE) ve Ebeveyn Duygu Regülasyonu ölçeği kullanılarak çalışma grubunun öntest ve sontest puanları Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi ile sınanmıştır. Bulgular Tablo 1.’de yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubunun Bibliyoterapi Temelli Oturumlar Öncesi ve Sonrası Üstün Zekalı Çocuğu olan Ebeveynlerin Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ-ÜZÇE) Alt Boyut Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

	Öntest		Sontest	
	Ort.	SS	Ort.	SS
Toplam EFÖ - ÜZÇE	117.88	12.42	140.33	12.50
Çatışma - Stres	48.77	4.57	56.55	3.12
Mükemmeliyetçilik	24.44	2.78	27.22	3.73
Motivasyon Başarı	32.11	2.02	35.88	1.90
Kendi Kendini	27.11	2.93	30.11	2.42
Yönetme - Sorumluluk				

Tablo 1.'de görüldüğü üzere, EFÖ – ÜZÇE ölçeğinin hem toplam puanı hem de diğer alt testlerin sontest ortalama ve standart sapma puanları, öntest puanlarından yüksektir. Ortalamalardaki bu farkların anlamlılık düzeylerine bakılmıştır.

Tablo 2

Çalışma Grubunun Bibliyoterapi Temelli Oturumlar Öncesi ve Sonrası Üstün Zekalı Çocuğu olan Ebeveynlerin Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ-ÜZÇE) Alt Boyut Puanlarının Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi Sonuçları

	Son Test-Ön test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Toplam EFÖ-ÜZÇE Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	9	5.00	45.00	-2.66	.01
	Eşit	0				
Çatışma Stres Ön- Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	9	4.50	36.00	-2.52	.05
	Eşit	0				
Mükemmeliyetçilik Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	3.50	3.50		
	Pozitif Sıra	9	5.19	41.50	-2.27	.05
	Eşit	0				
Motivasyon Başarı Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	9	5.00	45.00	-2.68	.01
	Eşit	0				
Kendi Kendini Yönetme - Sorumluluk	Negatif Sıra	0	1.50	3.00	-2.33	.05
	Pozitif Sıra	9	6.00	42.00		
	Eşit	0				

Tablo 2'de de görüldüğü üzere bibliyoterapi oturumlarına katılan özel yetenekli öğrencilerin ebeveynlerinin EFÖ-ÜZÇE ölçeği alt boyutlarının ön test-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Sonuçlara göre öntest-sontest toplam farkındalık ($z = -2.66$, $p \leq .01$), çatışma stres ($z = -2.52$, $p \leq .05$), mükemmeliyetçilik ($z = -2.27$, $p < .05$), motivasyon başarı ($z = -2.68$, $p \leq .01$) ve kendi kendini yönetme - sorumluluk alt boyut puanları ($z = -2.33$, $p \leq .05$) arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fark puanlarının sıra toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani sontest puanları lehine olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Çalışma Grubunun Bibliyoterapi Temelli Oturumlar Öncesi ve Sonrası Ebeveyn Duygu Regülasyonu Alt Boyut Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

	Öntest		Sontest	
	Ort.	SS	Ort.	SS
Toplam EDR	34.11	3.78	42.11	5.68
ABCDKa	7.77	3.89	10.88	6.05
ABCDY	18.77	1.78	20.55	2.12
ABCDK	7.22	1.92	10.77	1.64

Tablo 3'te Ebeveyn Duygu Regülasyonu toplam puanları ve alt boyutlarına ilişkin öntest ve sontest puanlarının ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Tablo 3'e göre, görüldüğü üzere, Duygu Regülasyonu ölçeğinin hem toplam puanı hem de diğer alt testlerin sontest ortalama

ve standart sapma puanları, öntest puanlarından yüksektir. Ortalamalardaki bu farkların anlamlılık düzeylerine bakılmıştır.

Tablo 4

Çalışma Grubunun Bibliyoterapi Temelli Oturumlar Öncesi ve Sonrası Ebeveyn Duygu Regülasyonu Alt Boyut Puanlarının Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	Son Test-Ön test	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Toplam EDR Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	0	.00	.00		
	Pozitif Sıra	9	5.00	45.00	-2.66	.01
	Eşit	0				
ABCDKa Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	1	4.00	4.00		
	Pozitif Sıra	7	4.57	32.00	-1.98	.05
	Eşit	0				
ABCDY Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	1	2.50	2.50		
	Pozitif Sıra	8	5.31	42.50	-2.39	.05
	Eşit	0				
ABCDK Ön-Son Test Puanı	Negatif Sıra	1	1.00	1.00		
	Pozitif Sıra	7	5.00	35.00	-2.38	.05
	Eşit	0				

Tablo 4'de de görüldüğü üzere bibliyoterapi oturumlarına katılan özel yetenekli öğrencilerin ebeveynlerinin 'Ebeveyn Duygu Regülasyonu' ölçeği alt boyutlarının ön test-sontest puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu görülmektedir. Sonuçlara göre öntest-sontest toplam ebeveyn duygu regülasyonu ($z = -2.66$, $p \leq .01$), anne babanın çocuğun duygularından kaçınması ($z = -1.98$, $p \leq .05$), anne babanın çocuğun duygularına yönelimi ($z = -2.39$, $p < .05$), ve anne babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi alt puanları ($z = -2.38$, $p \leq .05$) arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Fark puanlarının sıra toplamları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani sontest puanları lehine olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuğu olan her anne baba gibi, özel yetenekli öğrencilerin ebeveynlerinin kendilerini geliştirmeye ve konu hakkında farkındalık kazanmaya ihtiyaçları vardır. Özel yetenekli çocuğa sahip anne babaların normal gelişim gösteren çocukların anne babalarına oranla daha fazla eğitime gereksinim duydukları belirtilmektedir (Davaslıgil, 2000). Ayrıca literatüre bakıldığında özel yetenekli çocukların ailelerinin diğer ebeveynlerden farklı sorunlar yaşadığını ve bu sorunları da paylaşacak birilerini aradıkları ifade edilmektedir (Saranlı, 2011). Bu bağlamda, özel yetenekli öğrencilerin ebeveynleri en az özel yetenekli çocuklar kadar kitap okumayı seven ve kitaplar aracılığıyla da kendilerini geliştirmeyi önemseyen bir grup olarak ele alınmaktadır. Kitap aracılığıyla hem kendilerini daha iyi anlamayı hem de özel yetenekli çocuklarını daha iyi anlamaları ve onların sosyopsikolojik ihtiyaçlarına daha iyi karşılık vermeyi öğrenmeleri mümkündür. Bu doğrultuda mevcut araştırmanın amacı özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin katıldığı bibliyoterapi temelli oturumların ebeveynlerin özel yetenekli çocukları hakkında farkındalıklarına ve duygu düzenlemelerine etki edip etmediğini sınamaktır. Çalışma deney öncesi deneysel düzende tasarlanmıştır. Bu desenin en büyük sınırlılıklarından biri neden sonuç ilişkisinin tam olarak kurulamamasıdır. Bu nedenle çalışmada her ne kadar nicel veriler toplanmış olsa da, oturumlar boyunca araştırmacı notlar tutmuştur ve son oturumda da

katılımcılardan oturumlarla ilgili genel düşünce ve yorumlarını yazmalarını istemiştir. Bu nedenle tartışma kısmında nicel veriler sunulmuş ancak bunlar katılımcıların ifadeleri ile de desteklenmiştir. Çalışma bulguları ileri sürülen her iki hipotezin de doğrulandığını göstermektedir.

Özel yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin öncelikle bu çocukların özellikleri hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Bu, onların çocuklarıyla ilgili süreçleri daha iyi yönetebilmelerine yardımcı olur. Bibliyoterapi temelli oturumlarda ele alınan kitaplardaki ana karakterler itibariyle gerek Martı, Jonathan Livingstone gerekse Çarkların Arasında kitabındaki ana karakter Hans, ebeveynlerin özel yetenekli çocukların genel özelliklerini anlayabilmek adına kullanılan iki karakterdir. Bu karakterlerin yaşitlarından farklı olmaları, lider ruhlu olmaları, özgün fikirlerinin olması ve en başta akademik olarak yaşitlarından daha başarılı ya da daha ileride bir performans göstermeleri ebeveynlerin oturumlarda bu özellikleri ve bu özelliklerden kaynaklanabilecek sorunları daha iyi kavramalarına yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Genel özelliklerin yanı sıra, özel yetenekli çocuklar hakkında ebeveynlerin sahip olmaları gereken farkındalık alanları temel bazı alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bunlar EFÖ-ÜZÇE ölçeğinin alt boyutları olan stres - çatışma, mükemmeliyetçilik, motivasyon - başarı ve kendi kendini yönetme - sorumluluk başlıkları altında ele alınabilir (Afat, 2013). Özel yetenekli çocukların ebeveynleri, çocuklarına nasıl davranmaları gerektiği ya da onları nasıl yönlendirmeleri gerektiği konularında stres - çatışma yaşayabilmektedir. Mevcut araştırmada uygulanan bibliyoterapi temelli oturumlarda ele alınan kitaplardan Martı, Jonathan Livingstone bu çatışmayı belki de en iyi ortaya koyan karakterdir. Bir diğer karakter de Açık - Harika Çocuk kitabının ana karakteri Andre Agassi'dir. Jonathan Livingstone ve Agassi hem kendi içlerinde, hem ailelerinde hem de daha geniş anlamda buldukları toplum içerisinde çatışma yaşayan karakterlerdir. Oturumlara katılan ebeveynlerin kendi çocuklarının yaşadıkları çatışmaları daha iyi analiz edebilmeleri bu karakterler aracılığıyla sağlanmıştır.

Özel yetenekli çocukların ebeveynlerin zorlayan ve baş etme noktasında kendilerini zayıf ve yetersiz hissettikleri bir diğer alan da yine EFÖ-ÜZÇE ölçeğinde olduğu gibi mükemmeliyetçiliktir. Hodge ve Kemp (2006) özel yetenekli çocukların ailelerinin başarısızlık ve mükemmeliyetçilik korkusu ile ilgili endişe içinde olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda mükemmeliyetçilik olgusunu daha iyi anlayabilmek adına mevcut araştırmada bibliyoterapi temelli oturumlarda Matilda ve Martı kitabındaki karakterlerden yararlanılmıştır. Gerek Matilda gerekse Jonathan Livingstone, hem kendi mükemmeliyetçilikleri hem de çevrelerindeki kişilerin yüksek beklentilerinden ötürü bu süreci nasıl yönetecekleri konusunda oturumlarda ebeveynlerle tartışma fırsatı yaratmıştır. Oturumlara katılan bazı ebeveynler kendi mükemmeliyetçiliklerinin ve belirledikleri yüksek standartların altında çocuklarını zorladığını ve daha gergin hale getirdiğini dile getirerek, oturumların kendilerine bu konuda farkındalık kattığını vurgulamışlardır. Oturumlarda adı geçen kitaplar üzerinden yapılan bu tartışmaların EFÖ-ÜZÇE ölçeğindeki mükemmeliyetçik alt boyutundaki son test lehine anlamlı çıkan sonucu destekler niteliktedir.

Özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin farkındalıklarının artırılması gereken bir diğer alan da motivasyon ve başarıdır. Bu alan da EFÖ - ÜZÇE ölçeğinin bir boyutu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi bu öğrencilerin yaşı ilerledikçe okula karşı tutumları olumsuz hale gelebilmekte ve potansiyellerinin gerektirdiği yani beklenenin altında performans sergileme riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu hem akademik başarı hem de hayat başarısı açısından ele alınabilecek beklenmedik başarısızlık sendromunu doğurmaktadır (Siegle, 2021). Bu bağlamda Çarkların Arasında kitabının kahramanı Hans ve Açık - Harika Çocuk kitabının ana kahramanı Andre Agassi oturumlarda ebeveynlerin bu konular üzerine düşünmelerine ve tartışmalarına olanak tanımıştır. Hans akademik olarak başarılı bir performans sergileyen bir çocuk olmakla birlikte ilerleyen zamanlarda daha mutsuz bir tablo çizmektedir. Benzer şekilde Andre Agassi her ne kadar teniste şampiyonalara sahip olsa da bir noktada akademik olarak başarılı olmanın çok uzağındadır ve aslında tenisten de nefret etmektedir. Babasının baskısı üzerine bu yolu seçmek

zorunda kalmıştır, bu da onun genel anlamda motivasyonunu etkilemektedir. Bu konuların oturumlarda tartışılması ebeveynlere beklentiler, motivasyon ve çocukların çeşitli süreçleri yönetebilmeleri açısından önemli konularda farkındalık sağladığı düşünülmektedir. Zira bu durum EFÖ-ÜZÇE ölçeğinin motivasyon ve başarı ile ilgili olan alt boyutundaki son test lehine olan sonucu desteklemektedir.

Kendi kendini yönetme – sorumluluk başlığı da EFÖ-ÜZÇE’de ele alınan ve özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin farkındalık kazanmaları gereken bir diğer konudur (Afat, 2013). Özel yetenekli öğrencilerin bazıları daha otonomken bazıları da kendilerini yönetebilme konusunda daha zayıf olabilmektedir. Özellikle iki kere farklı olan çocukların bu konuda daha çok zorlandıklarını görmek mümkündür. Bu bağlamda bibliyoterapi temelli oturumlarda tartışılan tüm kitaplarda bu konunun tartışılmasına olanak sunmuştur. Örneğin Kirpinin Zarafeti kitabının ana kahramanı Paloma kendi sorumluluğunu üstlenen hatta bu konuda biraz da yalnız kalmış bir çocuktur. Bu karakter üzerinden tartışmalar yapıldığında bir ebeveynin yaptığı yorum şu şekilde olmuştur ‘özel yetenekli çocukların kendilerini ne kadar yalnız hissedebileceklerini ve bazen de bu nedenle kendi kendilerini yönetebilme becerilerinin geliştiğini şimdi daha iyi kavradım’. EFÖ-ÜZÇE son testinde kendi kendini yönetme-sorumluluk boyutunun son test lehine anlamlı farkın çıkmış olması bu durumun tüm katılımcılar için genellenebileceğinin göstergesidir.

Özel yetenekli çocukların sosyal duygusal ihtiyaçları diğer yaşlıtlarına göre daha fazla olmasa da çok daha farklıdır (Neihart & Yeo, 2018). Bibliyoterapi temelli oturumlarda ele alınan Yetenekli Çocuğun Dramı ve Bütün Çocuklar İyidir kitapları başta olmak üzere aslında diğer bütün kitaplarda da sık sık duygular, duygusal ihtiyaçlar ve duygu düzenleme konusu gündeme gelmiş ve tartışılmıştır. Böylece EDR ölçeğinde yer alan, anne-babanın çocuğun duygularından kaçınması, anne-babanın çocuğun duygularına yönelimi ve anne-babanın çocuğun ve kendi duygularını kabul etmesi boyutları tüm bibliyoterapi oturumları boyunca ele alınmıştır. Özellikle Yetenekli Çocuğun Dramı kitabında özel yetenekli çocukların karşılaşabilecekleri duygusal sorunlar, bu çocukların sosyal duygusal ihtiyaçları tartışılmıştır.

Mevcut araştırma bulguları çalışmaya katılan ebeveynlerin özel yetenekli çocukları hakkındaki farkındalıklarının ve daha da özelde duygu regülasyonlarının arttığını göstermektedir. Katılımcıların 7 haftalık bibliyoterapi temelli oturumlar için yaptıkları yorumlar da incelendiğinde bunu görmek mümkündür. Örneğin Katılımcı 1 bunu şu şekilde ifade etmiştir:

‘İlk oturumdan üçüncü oturuma kadar kendimi çok rahat hissetmediğim için biraz huzursuzdum. Hatta bırakmayı düşündüğüm ama kendime şans verip devam ettim. Dördüncü oturum benim için dönüm noktası oldu ve iyi ki başlayıp devam etmişim dediğim bir an yaşadım. O gün aslında karşımdaki kişi (çocuğumuzu) yönetmek değil de duygusunu anlamaya daha çok yönelmem gerektiği ile ilgili bir konuşma yaptık ve o günden beri buna daha çok özen gösteriyorum.’

Katılımcı 2 oturumlarla ilgili şunları ifade etmiştir:

‘Kitap seçimleri çok başarılıydı. Özellikle Marti ve Açık- Harika Çocuk kitaplarından çok etkilendim ve deyim yerindeyse kitapları hücrelerimde hissettim. Bu oturumların parçası olduğum için çok şanslı hissediyorum.’

Katılımcı 3’ün geribildirimini ise şu şekilde ifade etmiştir:

‘Bu süreçte farkındalığım arttı. Yalnız olmadığımı hissetmek çok iyi geldi. Kendimi sorgulamamı bazı yönlerden de kendime ve çocuğuma çok yüklenmem gerektiğini anladım. Benim için çok özel bir deneyim oldu.’

Katılımcı 4 bibliyoterapi temelli oturumlardan elde ettiği kazanımları şu şekilde ifade etmiştir:

'Bibliyoterapi oturumları en başta yaşadığım bir çok sorunlu/sıkıntılı alanda yalnız olmadığımı, bir çok kişinin/ailenin de benzer sorunları olduğunu farkına varmamı sağladı. Okuduğumuz kitaplar ve yaptığımız tartışmalar sayesinde kendime, geçmişime, mevcut ebeveynliğime karşı anlamlı ve olumlu farkındalık oluşturmama olanak sağladı. Ben artık eski ben değilim diyebilirim.'

Katılımcı 5'in yorumu:

'Çocuğumun farklılıklarının farkında olan bir anne olduğumu düşünüyordum ancak bibliyoterapi temelli oturumlardan sonra hem kendi duygularımın önemini, hem de çocuğumun duygularının önemini anladım.'

Son olarak araştırmanın bazı sınırlılıklarından bahsetmek mümkündür. Araştırma tek gruplu ön test son test deneysel desende tasarlanmıştır. Bu durum bir sınırlılık olmakla birlikte, uygulama yapılan gruba yani özel yetenekli çocukların ebeveynlerine ulaşmanın zorlukları ve çalışmanın 7 hafta gibi uzun bir süreye yayılmış olması, ayrıca okunan kitapların derinlikleri de düşünülecek olursa devam ve istikrarın sağlanması açısından bu desenin tercih edildiği söylenebilir. Yöntem kısmında da bahsedildiği üzere deney öncesi deneysel düzen deseninde bu tarz sınırlılıklar bulunmaktadır. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı da az sayıda katılımcıya ulaşılmış olmasıdır. Ancak deneysel çalışmaların doğası gereği, grubun içinde etkileşimi maksimum düzeyde tutabilmek adına böyle bir tercih yapıldığı söylenebilir. Bu çalışmanın daha kapsamlı çalışmaların bir pilotu olduğunu düşünebiliriz. Son olarak değinilmesi gereken bir sınırlılık da oturumlardan sonra izleme çalışmasının yapılmamış olmasıdır. Katılımcılara tekrar ulaşma sorunu yaşandığı için izleme çalışması yapılamamıştır.

Mevcut deney öncesi deneysel düzen desenli araştırma sonuçlarının analizlerine ve katılımcıların yorumları da değerlendirilerek 7 hafta boyunca uygulanan bibliyoterapi temelli oturumların özel yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocukları hakkındaki farkındalıklarını ve duygu düzenlemelerini arttırdığını söylemek mümkündür. Bu sonuçlar daha önce özel yetenekli çocukların ebeveynleri ile yapılan farkındalık çalışmalarının bulguları ile de örtüşmektedir (Afat, 2013; Saranlı, 2011; Oğurlu, 2016; Adam, 2023). Ancak mevcut araştırmayı önceki çalışmalardan en farklı kılan özellik bibliyoterapi yöntemine dayalı olmasıdır. Söz konusu özel yetenekli çocuklar ve onların ihtiyaçları olduğunda buna benzer çalışmalarının sayısının artması gerektiği ve daha geniş kitlelere yayılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılara aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Mevcut araştırmada tek grupla çalışılmıştır. Daha sonra yapılacak benzer çalışmalarda kontrol grubunun da yer alması, hatta başka yöntemlerin kullanıldığı başka deney gruplarının da olması ve oturumlardan sonra izleme çalışmalarının da yapılması sonuçlarının genellenebilirliği açısından yararlı olacaktır.
- Bibliyoterapi bu araştırmada bir terapi yöntemi olarak kullanılmamış olsa da, rehber ve lider konumunda olan uygulayıcı deneyimi ve özel yetenekli çocuklar konusundaki donanımı büyük önem taşır. Bu nedenle benzer konularda çalışmak isteyen araştırmacıların bu konuya özellikle dikkat etmesi önerilmektedir.
- Bibliyoterapi oturumlarında kullanılmak üzere seçilen kitaplar araştırmanın en temel noktalarından bir tanesidir. Bu nedenle kitap seçimine özellikle dikkat etmek ve belirli ölçütleri gözeterek hareket etmek gerekmektedir.
- İleriki dönemlerde benzer araştırmalar yapmak isteyen araştırmacıların özel yetenekli bireylerin babalarını da sürece dahil edebilmek için çaba sarfetmeleri alanyazına önemli bir katkı sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Adam, F. F. (2023). Üstün zekâlı öğrencilerin ebeveynlerinin tutumlarına yönelik psiko-eğitim programı üzerine deneysel bir çalışma. *e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(5), 222-235.
- Agassi, A. (2015). *Açık – harika çocuk*. Martı Yayınları.
- Afat, N. (2013). *Üstün zekalı çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen aile eğitim programının etkililiğinin sınanması*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Afat, N., & Köksal Konik, A. (2018). Üstün zekalı çocuğu olan ebeveynlerin farkındalıkları: bir ölçek geliştirme çabası. *Milli Eğitim Dergisi*, 220, 79-104.
- Ahçı, Z. G., Akdeniz, S., Harmancı, H., Akaroğlu, E. G., & Seçer, İ. (2020). The validity and reliability study of the Turkish version of parent emotion regulation scale. *European Journal of Education Studies*, 11(6), 221-229.
- Bach, R. (2010). *Martı Jonathan Livinstone*. Epsilon Yayınları.
- Barbery, M. (2014). *Kirpinin zarafeti*. Kırmızı Kedi Yayınları.
- Barros, L., Goes, R., & Pereira, A. I. F. (2015). Parental self-regulation, emotional regulation and temperament: Implications for intervention. *Estudos de Psicologia (Campinas)*, 32, 295-306. <https://doi.org/10.1590/0103-166X2015000200013>
- Baruth, L. G., & Phillips, M. W. (1976). Bibliotherapy and the school counselor. *The School Counselor*, 23, 191-199.
- Boden, M.T., & Thompson, R. J. (2015). Facets of emotional awareness and associations with emotion regulation and depression. *Emotion*, 15, 399 - 410. <https://doi.org/10.1037/emo0000057>
- Brydges, B. (1992). *The portrayal of gifted children in children's books* (371539). ERIC.
- Clemens, F. W., & Mullis, H. T. (1981). *Helping the gifted child cope with stress* (ED212126). ERIC.
- Clough, P., & Nutbrown, C. (2012). *A student's guide to methodology*. Sage.
- Dabrowski, K. (1967). *Personality-shaping through positive disintegration*. Little, Brown.
- Dahl, R. (1998). *Matilda*. Can Yayınları.
- Davis, K., & Wilson, T. L. (1992). *Bibliotherapy and children's award-winning books* (354470). ERIC.
- Davaslıgil, Ü. (2000). Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi. *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu*, 142-148, Ankara.
- Dettmann, D. F., & Colangelo, N. (1980). A functional model for counseling parents of gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 24(4), 158-161.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., & Spinrad T.L. (1998). Parental socialization of emotion. *Psychological Inquiry*, 9, 241-273. https://doi.org/10.1207/s15327965pli0904_1
- Halsted, J. W. (2002). *Some of my best friends are books: Guiding gifted readers from preschool to high school*. Great Potential Press.

- Hébert, T. P. (1991). Meeting the affective needs of bright boys through bibliotherapy. *Roepers Review*, 13(4), 207-212.
- Hesse, H. (2016). *Çarklar arasında*. Can Yayınları.
- Hodge, K. A., & Kemp, C. R. (2006). Recognition of giftedness in the early years of school: Perspectives of teachers, parents, and children. *Journal for the Education of the Gifted*, 30, 164-204.
- Fisher, T. (2015, Ocak 22). *Using bibliotherapy with gifted children*. http://blogs.edweek.org/teachers/unwrapping_the_gifted/2009/03/using_bibliotherapy_with_gifted_children.html
- Furner, J. M. (2017). Helping all students become Einstein's using bibliotherapy when teaching mathematics to prepare students for a STEM world. *Pedagogical Research*, 2(1), n1.
- Frasier, M. M., & McCannon, C. (1981). Using bibliotherapy with gifted children. *Gifted Child Quarterly*, 25(2), 81-85.
- Fornia, G. L., & Frame, M. W. (2001). The social and emotional needs of gifted children: Implications for family counseling. *The Family Journal*, 9(4), 384-390.
- İlter, B., Leana-Taşçılar, M. Z., & Saltukoğlu, G. (2018). The effects of the bibliotherapy technique on perfectionism levels in gifted children: An experimental study. *European Journal of Education Studies*, 4(12), 153-176.
- Kaya, N. (2019). *Bütün çocuklar iyidir*. İthaki Yayınları.
- Keirouz, K. S. (1990). Concerns of parents of gifted children: A research review. *Gifted Child Quarterly*, 34(2), 56-63
- Kerr, B. (1991). *A handbook for counseling the gifted and talented*. American Counseling Association.
- Leana-Taşçılar, M. Z., & Kanli, E. (2014). Investigation of perfectionism and self-esteem scores of gifted and average students. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 47(2), 1-20.
- Leana-Taşçılar, M. Z., Ozyaprak, M., & Yılmaz, O. (2016). An online training program for gifted children's parents in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 65, 147-164. <https://doi.org/10.14689/ejer.2016.65.09>
- Leana-Taşçılar, M. Z. (2017). Bibliyoterapi programının üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin öz saygı düzeylerine etkisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(37), 73-96.
- Leana – Taşçılar, M. Z. (Ed.) (2022). *Özel yetenekli çocukların psikolojisi: Teoriden uygulamaya*. Nobel Yayınları.
- Lovecky, D. V. (1993). The quest for meaning: Counseling issues with gifted children and adolescents. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 29-50). Love Publishing.
- Miller, A. (2006). *Yetenekli çocuğun dramı*. Profil Kitap.
- Morawska, A., & Sanders, M.R. (2009). Parenting gifted and talented children: conceptual and empirical foundations. *Gifted Child Quarterly*, 53(3), 163-173.

- Neihart, M., & Yeo, L. S. (2018). Psychological issues unique to the gifted student. In S. I. Pfeiffer, E. Shaunessy-Dedrick, & M. Foley-Nicpon (Eds.), *APA Handbook of giftedness and talent* (pp. 497–510). American Psychological Association.
- Neihart, M., Reis, S. M., Robinson, N., M., & Moon, S. M. (Eds.). (2000). *The social and emotional development of gifted children: what do we know?* Prufrock Press.
- Oğurlu, Ü. (2016). Üstün yetenekli çocuğa sahip ailelere yönelik eğitim programının ailelerin ebeveyn öz-yeterliliklerine ve farkındalıklarına etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 144-159.
- Pereira, A. I., Barros, L., Roberto, M. S., & Marques, T. (2017). Development of the Parent Emotion Regulation Scale (PERS): Factor structure and psychometric qualities. *Journal of Child and Family Studies*, 26(12), 3327-3338.
- Pfeiffer, S. I., & Stocking, V. B. (2000). Vulnerabilities of academically gifted students. *Special Services in the Schools*, 16 (1-2), 83-93.
- Saranlı, A. G. (2011). *Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik geliştirilen aile rehberliği programlarının etkililiğinin incelenmesi*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Saranlı, A. G. (2017). Eş zamanlı olmayan gelişimin üstün yetenekli çocuklardaki görünümü üzerine bir örnek olay çalışması, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 18, 89-108.
- Schrank, F. A. (1982). Bibliotherapy as an elementary school counseling tool. *Elementary School Guidance and Counseling*, 16(3), 218 - 227.
- Schroeder, D. S. (1992). *The gifted child in contemporary fiction: An annotated bibliography* (367089). ERIC.
- Setiowati, E. A., & Wimbari, S. (2014). The effect of group bibliotherapy in reducing social anxiety of gifted and talented adolescents. *Anima, Indonesian Psychological Journal*, 29(4), 207-220.
- Silverman, L. K. (1993). Techniques for preventive counseling. In L. K. Silverman (Ed.), *Counseling the gifted and talented* (pp. 81-106). Love Publishing.
- Siegle, D. (2021). *The underachieving gifted child: recognizing, understanding, and reversing underachievement* (A CEC-TAG Educational Resource). Routledge.
- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: a theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59, 25-52. <https://doi.org/10.1111/j.1540-5834.1994.tb01276.x>
- Tsimpoukis, C. (1968). *Bibliocounseling: Theory and research implications for and applications in counseling and guidance* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Wisconsin – Madison.
- Yıldırım, A., & Şimşek, M. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Webb, J. T. (1994). *Nurturing social-emotional development of gifted children*. Clearinghouse.
- Heller, K. A., Monks, F. J., & Passow, A. H. (Eds.), (1993). *International handbook of research and development of giftedness and talent*. Pergamon Press,

Weber, C. L., & Stanley, L. (2012). Educating parents of gifted children: designing effective workshops for changing parent perceptions. *Gifted Child Today*, 35(2), 128-136.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Parents of gifted children often begin a journey to improve their understanding and abilities upon recognizing their children's differences and receiving a diagnosis. Keirouz (1990) identified crucial areas where these parents seek support: family roles, sibling dynamics, parental self-perception, social/cultural aspects, education, and child development. Studies have aimed to enhance parental awareness in these domains (Weber & Stanley, 2012).

While some studies suggest gifted children face no more difficulties than peers (Neihart et al., 2002; Morawska & Sanders, 2009), others indicate they may experience more behavioral and emotional challenges (Pfeiffer & Stocking, 2000; Webb, 1993). Risk factors include asynchronous development, high adult expectations, excessive parental involvement, inadequate education fit for the child, and peer-related issues (Morawska & Sanders, 2009). Educators alone cannot handle these; parents need support (Dettmann & Colangelo, 1980). Silverman (1993) highlights bibliotherapy as a preventive tool for gifted children, teachers, and parents, employing books to resolve personal issues (Frasier & McCannon, 1981).

Parents should grasp aspects like asynchronous development, heightened sensitivity, emotional regulation, perfectionism, and managing unexpected failures. Emotional regulation, posing challenges for parents, is a crucial area. Hence, this research explores the impact of bibliotherapy-based sessions on parents' awareness of their gifted children and their emotional regulation.

Method

In this study, an experimental design before the experiment was employed. At the outset of the research, the Parental Awareness Scale (Parents with a Gifted Child - EFÖ-ÜZÇE) (Afat & Köksal-Konik, 2018) and the Parental Emotion Regulation Scale (Ahçı et al., 2020) were administered to the group. The study involved the implementation of seven weeks of bibliotherapy sessions for the group (consisting of one session per week, each lasting 120 minutes). Subsequently, the same scales given as the pretest were readministered to the group as a posttest. The dependent variable of the study comprised scale scores, while the independent variable was the implementation of bibliotherapy-based sessions.

The study group was selected using purposive sampling techniques, specifically adopting the convenience sampling method to ensure proximity and accessibility (Yıldırım & Şimşek, 2008). Accordingly, an announcement was made about the opening of a bibliotherapy workshop at a BİLSEM (Science and Art Centers for Gifted Students), where it was stated that volunteers could participate in seven weekly sessions. While 12 parents showed interest in the study, only 9 continued with the sessions.

Participants were asked to read specific books beforehand, and a researcher/psychological counselor assumed the role of guiding the bibliotherapy process. Before the program commenced, the researcher provided participants with a list of books to be addressed during the sessions, and the order of reading was determined by the researcher. The books covered in these sessions included: "Jonathan Livingstone Seagull" (Bach, 2021), "Matilda" (Dahl, 1998), "The Elegance of the Hedgehog" (Barbery, 2014), "Steppenwolf" (Hesse, 2016), "Drama of the Gifted Child" (Miller, 2006), "Open: An Autobiography" (Agassi, 2015), and "All Children Are Good" (Kaya, 2019).

Results and Discussion

Significant differences were identified between the pretest-posttest scores of the EFÖ-ÜZÇE scale sub-dimensions for parents of gifted students participating in bibliotherapy sessions. According to the results, there were significant differences in total awareness ($z = -2.66, p \leq .01$), conflict stress ($z = -2.52, p \leq .05$), perfectionism ($z = -2.27, p < .05$), motivation-achievement ($z = -2.68, p \leq .01$), and self-management-responsibility sub-dimension scores ($z = -2.33, p \leq .05$). Similarly, significant differences were observed in the pretest-posttest scores of the sub-dimensions of the Parental Emotion Regulation scale. The results indicated significant differences in total parental emotion regulation ($z = -2.66, p \leq .01$), parental avoidance of the child's emotions ($z = -1.98, p \leq .05$), parental focus on the child's emotions ($z = -2.39, p < .05$), and parental acceptance of the child's and their own emotions sub-scores ($z = -2.38, p \leq .05$). Considering the rank sums of the difference scores, it was noted that these differences observed in both scales were in favor of positive ranks, i.e., towards higher posttest scores.

The books read in each bibliotherapy-based session encompassed the topics that parents of gifted children should be aware of, as mentioned above. For instance, "Jonathan Livingstone Seagull" addressed asynchronous development while providing a platform for discussions on loneliness and other social-emotional issues these children encounter. The feedback from parents at the end of the study regarding the bibliotherapy-based sessions is noteworthy:

"I didn't feel very comfortable till the third session. I even considered quitting but gave myself a chance and continued. The fourth session was a turning point for me, and I had a moment where I said to myself, 'I'm glad I started and continued.' That day, we had a conversation not about managing the person in front of us (our child) but about understanding their emotions more, and since that day, I've been paying more attention to this." Participant 2 expressed the following about the sessions: *"The book selections were very successful. I was particularly impressed by 'Jonathan Livingstone Seagull' and 'Open: An Autobiography,' and I felt as if these books resonated with me. I feel very fortunate to be part of these sessions."* Participant 3's feedback is as follows: *"During this process, my awareness increased. It felt really good to not feel alone. I understood that I shouldn't burden myself and my child too much by questioning myself in some aspects. It was a very special experience for me."*

The research has a few limitations worth mentioning. Firstly, it adopts a single-group experimental design before the experiment design. While this choice is a limitation, it's preferred due to difficulties in reaching the targeted group and the extended duration of the 7-week study, as well as considering the depth of the read books, aiming for continuity and consistency. Another limitation is the small number of participants. However, due to the nature of experimental studies, this choice might have been made to maximize interaction within the group. This study could be seen as a pilot for more comprehensive research. Finally, a notable limitation is the absence of a follow-up study post-sessions. Due to difficulties in reconnecting with participants, a follow-up study couldn't be conducted.